

BONDE-ELEMENT I FINSK IDENTITET

KATARZYNA KASIEŃSKA

Adam Mickiewicz University, Poznań

ABSTRACT. The thesis of the article is that contemporary Finnish national identity has its roots in the nation's agrarian past. The article focuses on several of the most crucial Finnish identity elements: the Kalevala and folkpoetry in general as 'national history', nature love, late migration to cities (1960's and 1970's), hard work as source of esteem, *sisu*, psychological traits common among Finns, cultural differences between East and West in Finland, gender roles, sauna, and, last but not least, cultural inferiority complex towards 'old European cultures'.

Finland har varit ett självständigt land sedan 1917. Ändå eller kanske på grund av detta är finländarnas nationell identitet mycket stark. Identitetens element skiljer sig mycket bland olika nationer. Olika element spelar mer eller mindre viktig roll. Det är något helt annorlunda att vara polack, svensk, italienare eller finländare. Eftersom alla folks bakgrund är olika så finns också skillnader mellan en polack, en svensk, en italienare eller en finländare. Vad är finsk identitet grundad på? Enligt mig skulle det inte finnas finländare¹ som nation om de inte varit ett bondefolk ...

I grund och botten spelar det ingen roll att Finland är en ung stat. Den blev delvis självständig 1809 som ett ryskt storfurstendöme. I början uppmuntrade tsaren den finskspråkiga kulturens utveckling. Finland blev ett självständigt land i allmän medvetenhet – då nationalismen uppväcktes på samma sätt i hela Europa av romantiken. Egentligen var Finlands situation mycket lik den polska på den tiden. Då Polen förlorade sin självständighet, dess folk var inte förenat – polska adelsmän hade mycket mer gemensamt med utländska adelsmän än

---

¹ Jag använder ordet *finne* och inte *finländare* när jag pratar om de finskspråkiga finländarna.

bondebefolkningen. Gränsförskjutningarna hade ingen större betydelse för denna befolkning och för de mäktiga innebar de i huvudtaget makt-förlust.² Sedan kom romantiken med sitt intresse för gångna tider och kultur- och språkrötter – då väcktes nationalismen. I folkkulturen sökte adelsmännen nationella element. Folkkulturen samt lokala landskap och bevarandet av språket bland bönder blev grunderna till den romantiska konsten. Det finns samma element i Chopins och Sibelius musik, hos Mickiewicz och Lönnrot eller Slowacki och Runeberg. Då Finland erhöll självständighet och Polen återvann sin, de finska och polska folken var redan nationer med egna identiteter. Men likheterna slutar här...

Finland hade ingen egen historia bevisat i historiska källor genom bataljdata och konung- eller hjältenamn. Den hade inga egna adelsmän eftersom de finskspråkiga formade bondeklassen. De talade ett annat språk än "herrarna" som i majoritet var svenskar. De hade sin egen folkkultur som på grund av brist på närmare kontakter med de högre klasserna bevarades i mycket bra skick ända fram till 1900-talets början.³

Finland har världens största folkpoesiarkiv med många tusen volymer av skrivna och inspelade rena exempel av sin folkkultur. Finlands nationalepos *Kalevala* är egentligen en rad finska folkdikter – runor samlade av Elias Lönnrot. Folkpoetiska motiv bildar etniska symboler – *Kalevalas* hjältar var en gång betraktade av forskare som historiska hjältar, men personifikationer av finska dygder är de också idag. Eposet och andra samlade runor har hjälpt till mycket att rekonstruera folkets historia på riktigt – de har analyserats av många och det finns mycket gamla motiv i dem. En del av folkdikterna ger mycket intressanta bevis på tidigare stadium av kulturens utveckling – bl.a. shamanistiska drag, kristendomens inflytande. Även om de innehåller mycket gamla drag samlades de ändå i finska Karelen för bara 150 år sedan och ännu på 1930-talet fanns det några personer i norra Karelen som kom ihåg en del av de gamla runorna. På det viset förbinder folkpoesin det förflutna med nutiden. Det har varit möjligt därför att mentaliteten förändrats mycket långsamt – vårt sätt att tänka är påverkat av våra förfäder, deras omgivning och kultur.⁴ Därför kan man förutsätta att nutidens finnar identitet fortfarande är mycket påverkad av bondementaliten

² Jämför med Anderson, Benedict, *Wspólnoty wyobrażone. Rozważania o źródłach i rozprzestrzenianiu się nacjonalizmu*, Kraków 1997, Wydawnictwo Znak (*Imagined Communities. Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*, 1983)

³ Sarmela, Matti, *Minkäläinen on kulttuurimme tausta?* i: Korhonen, Teppo, Mitä on suomalaisuus, Helsinki 1993, s. 29-32

⁴ Siikala, Anna-Leena, *Suomalainen samanismi – mielikuvien historiaa*, Helsinki 1992, SKS

även om över 60% av befolkningen bor i städer.⁵ Det är värt att hålla i minnet att år 1900 95% av Finlands invånare bodde på landet och urbaniseringen började på 1960-talet.⁶

*Vårt land, vårt land, vårt fosterland,
Ljud Högt, o dyra ord!
Ej lyfts en höjd mot himlens rand,
ej sänks en dal, ej skjöljs en strand
Mer älskad än vår bygd i nord,
Är våra kära fäders jord.*

Dikten *Vårt land* skriven 1846 av Johan Ludvig Runeberg blev Finlands nationalsång. Det är mycket typiskt att sången berättar om förbindelse med fäders jord, med landsbygden, med landskapet. Som ovan nämndes hade finnarna ingen egen historia, och inte heller språket var gemensamt för alla – det enda som var riktigt finskt var landet.⁷ Men å andra sidan nationalsångens ord framhåller alla finländares kärlek för naturen och en stark förbindelse med den. Även idag spelar Finlands olika landskap en viktig roll i finländares identitets känsla. För många är den viktigare än andra faktorer, som till exempel språket eller historien.⁸

Förbindelsen med landet är inget underligt särskilt när man håller i minnet att alla finnar har sina rötter på landsbygden, nära naturen. Den stora vandrigen från landet till städerna skedde på 1960- och 1970-talen, det innebär att i de flesta familjerna bara den yngsta generationen är född som stadsbor. Även de är uppväxta på sjöstranden, bland träd, eftersom nästan hela landets befolkning äger eller har tillträde till en sommarstuga i flesta fall gömd i skogen långt borta från staden. Det är märkligt att finnarnas stadsbostäder ofta är små – det är inte ovanligt att familjen bor i en tvåa eller trea, och de egna husen har

⁵ Löytönen, Markku, *Ihmiset maisemassa* i: Löytönen, Markku & Kolbe, Laura, Suomi. Maa, kansa, kulttuurit, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 753, Jyväskylä 1999, Gummerus Kirjapaino Oy, s. 65;

Apo, Satu, *Agraarinen suomalaisuus – rasite vai resurssi?* i: Laaksonen, Pekka, Mettomäki, Sirkka-Liisa, Olkaamme siis suomalaisia, Helsinki 1996, SKS, Kalevalaseuran vuosikirja (76), s. 176-184

⁶ Löytönen 1999: 65

⁷ Klinge, Matti, *Suomi-myytti* i: Löytönen, Markku & Kolbe, Laura, Suomi. Maa, kansa, kulttuurit, Jyväskylä 1999, Gummerus Kirjapaino Oy, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 753, s. 88-97

⁸ Raivo, Petri J., *Maisema ja mielikuvat* i: Löytönen, Markku & Kolbe, Laura, Suomi. Maa, kansa, kulttuurit, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 753, Jyväskylä 1999, Gummerus Kirjapaino Oy, s. 70-87, Hannula, Mika, *Suomi. Suomalaisuus. Olla suomalainen*, Helsinki 1997, Like. Hannula bad många finnar berätta vad som Finland och finskheten betyder för dem. De flesta svarade i första hand med landskapsbeskrivningar, som sjöar, björkar, skog, osv.

oftast endast en våning. Det visar att för folket med bondementalitet livskvalitet ligger inte i lägenhets kvadratmeter utan i öppna landskap. Finnarna kan leva nästan 10 månader om året i en liten bostad för att sedan på sommaren kunna njuta av livet i sommarstugan, på sin egen strand, bland sina egna björkar och granar. Oftast ligger sommarstugan i samma område där man är uppväxt.⁹

Den relativa strängheten av vardagliga livet i Finland är också påverkad av det hårda arbetes plikt. Redan för inte så länge sedan kunde man inte överleva vintern utan att ha slitit ordentligt. Förutom naturens inflytande kan man inte glömma att Finland är ett lutherskt land – bönderna undervisades om att ett bra arbete lovar Gud och ger välsignelse. Man skulle arbeta hårt, då var man någonting värd.¹⁰

Finnarna arbetar mycket även idag, fast överlevnadsschansen beror inte längre på det utförda slitet.¹¹ Emellertid var det så i många århundraden och denna inlärda arbetsplikt finns kvar i mentaliteten. Det verkar som om många av dem levde för att arbeta, istället för att arbeta för att leva. Den finske sociologen Matti Kortteinen säger att finnarna har benägenhet för uppoffring för arbetet – de riskerar sin hälsa. Deras beteende är ledd av så kallad *hjalteetos* – „jag ger inte upp även om jag skulle stupa på arbetsplatsen”. I det finska samhället sätter arbetet värdet på personen – en mycket bra arbetare är en hjälte – *sankari*. Endast när man är sjuk kan man låta bli att slita. Därför kallar Kortteinen den finska arbetsetosen också *överlevnadsetos*. Livet är riktigt, stort och värdefullt endast när det är hårt. Och när det är tufft får man inte ge upp utan man måste kämpa för att överleva. Det är precis denna finska dygd som kallas *sisu*. Det är det att inte ge upp, inte resignera, uthärda allt. Enligt Kortteinen verkar finnarna söka situationer som sätter deras *sisu* på prov, så att de kan kämpa och vinna över sig själva.¹²

Den stränga naturen som var anledningen till formationen av en sådan national dygd som *sisu* visar sitt inflytande inte bara i den finska inställningen till arbetet. *Sisu* syns på alla håll i den finska idrottens historia. Finnarna har alltid varit duktiga i idrotter som kräver seghet, hårdhet, mod och tålamod och som är individuella. Det är *sisu* som fö-

⁹ Korhonen, Teppo, *Maaseudun elämäntavan muutos* i: Löytönen, Markku & Kolbe, Laura, Suomi. Maa, kansa, kulttuurit, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 753, Jyväskylä 1999, Gummerus Kirjapaino Oy, s. 136-155; Apo 1996: 176-184

¹⁰ Gemför t.ex. Yli-Jokipii, Pentti, *Paikallisyhteisöjen muutos Suomessa kesäisten tanssilavojen kuvastamana* i: Löytönen, Markku & Kolbe, Laura, Suomi. Maa, kansa, kulttuurit, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 753, Jyväskylä 1999, Gummerus Kirjapaino Oy, s. 235-253

¹¹ Siimes, Mika, *Suomalainen työelämä voi olla selviytymispeliä*, *Hiidenkivi* 2/94, s. 21-23

¹² Jämför: Kortteinen, Matti, *Kunnian kenttä. Suomalainen palkkatyö kulttuurisena muotona*, Helsinki 1992, Hanki ja jää; Siimes 1994, s. 21-23

renar 1920-talets finska löpare Paavo Nurmi och 1990-talets Formula 1 förare Mika Häkkinen, som båda två betraktas som nationalhjältar i Finland.¹³ Det är mycket intressant att finnar har ett stort behov av idoler – man hör ordet *sankari* väldigt ofta. Varje person som har gjort någonting speciellt, även om det bara innebär att den blev känd utomlands – blir så småningom kallad hjälte. Troligtvis beror detta faktum på, att Finland inte har några historiska hjältar. Det visar också samhällets individualistiska inställning – värdet av varje individ.

Individualismen kan inte existera utan personlig frihet. Den finske bonden har aldrig varit livegen – han bibehöll alltid sin frihet, var självständig och ansvarade för sig. Därför var hårt arbete anledningen till stolthet, inte skam. Arbetet står i samband med ärlighet. Ärligheten är vid sidan av *sisu* en annan finsk dygd som kan delvis förklaras med bondesamhällets historia. Man arbetade ofta i grupper, med andra bönder – man var ärlig för man visste att bara om man var ärlig kunde man lita på andras förtroende och gott samarbete. Samtidigt är finnarna mycket bra på att samarbeta. Sådant arbete innebär att man är självständig och tar ansvar för sitt och för andras arbete. Som bönder arbetade de tillsammans för det allmännas bästa – arbetet var lika ärligt och hårt för alla. När man tänker på den lutherska läran om arbetet är det inget underligt att de högre klasserna på 1800-talet ansågs av bönderna som dåliga kristna – man kunde inte se dem arbeta hårt och de hade tid för nöje.

Man skulle inte njuta för mycket av livet. Det skulle man bara göra i visa situationer tillsammans med andra som man arbetat med. Det var tillåtet att dansa vid speciella tillfällen som bröllop eller efter skörden eller efter annat arbete utförd av hela bygden. Denna tradition blev grunden till organiseringen av dansbanor som fortfarande är mycket populära i Finland. I början dansade man till folkmusiken, men på 1900-talet då inspelningar, radion och televisionen blev mer och mer allmänt använda, förändrades musiken, den blev något typiskt finskt. Vad vore Finland utan sina dansbanor med tangon och Joensuu tangofestivalen. Även idag är det den mest populära musikstilen – men finska tangon liknar lite den argentinska förebilden. Den är lugnare, mera rytmisk och först och främst mycket melankolisk. Texterna berättar vanligen om saknaden, förgängligheten, hoppet som framställs genom finska naturens bilder.¹⁴

---

¹³ Knuuttila, Seppo & Paasi, Anssi, *Tila, kulttuuri ja mentaliteetti* i: Katajala, Kimmo, *Maanaajista maalaisaateiliin. Tulkintoja toisesta historian, antropologian ja maantieteen välimaastossa*, Helsinki 1995, SKS, s. 67

¹⁴ Ammond, Jukka, *Lyhyt oli kesän ihana aika. Näkökulmia suomalaisen tangon melankolisuuteen*, *Hüdenkivi* 3/98, s. 10-13; *Yli-Jokipii* 1999: 171-182

Redan före andra världskriget spelade bondedanserna en viktig roll – gav tillfället till kontakter mellan ungdomar av båda könen. Sådana tillfällen behövdes eftersom de inte umgicks som nuförtiden – man hade chans att bli kär i någon bara då. Dansen underlättade kontakterna. Även idag kommunicerar många finnar verbalt så lite som möjligt och detta har sina grunder i bondementaliteten.¹⁵

Hårt arbete innebar att man hade nästan inga sällskapliga kontakter och man hade väldigt få kontakter överhuvudtaget utanför familjen. På många håll bodde folk mycket glest och umgicks väldigt sällan – oftast vid kyrkliga tillfällen eller vid gemensamt fältarbete som inte krävde något gott uppförande. Man behövde inte kunna tala fint för att bli någon i andras ögon – det var arbetet som räknades – gärningarna och inte orden. En del finnar bodde ensamma eller i kärnfamiljer i skogen långt ifrån andra. De var isolerade från andra människor och den fysiska isolationen leder till den psykiska isolationen. Man måste leva med andra människor för att lära sig att verbalisera sina tankar och visa sina känslor. Är man isolerad blir det svårt att kommunicera och då blir man rädd för andra, för att bli utskrattad. Då söker man ensamheten frivilligt eller också blir man aggressiv.¹⁶ Nuförtiden gillar inte många finnar att ha nära kontakter med främlingar – de är oroliga att de inte ska veta vad man bör säga eller göra. Detta är orsaken till den otroliga populariteten av mobiltelefoner i Finland, som har flest telefoner per capita i världen.¹⁷ För många har mobilen blivit ett nytt sorts hem – platsen där man alltid kan bli hittad av andra, träffad. Det är det mest personliga hemmet, där man alltid är på sin plats. Det känns tryggt att ha en mobil och att veta att alla andra är åtkomliga tack vare den. Man är i kontakt, men denna kontakt innebär inte ögonkontaktens nödvändighet. Man är herren över situationen för telefonsamtalet kan avbrytas i varje moment. Man ringer ofta precis för att ordna någonting eller för att förbli i kontakt med någon utan att störa för mycket.¹⁸

Den finska nationella identiteten kan kallas bondeidentitet också därför att lokala traditioner och dialekter av landets olika delar fortfarande är starka. Man måste hålla i minnet att bönderna i landets olika delar levde i olika förhållanden. Deras arbete berodde på naturen – i sydvästra Finland var den annorlunda än i mellersta delen av landet, i Lappland eller i Karelen. Därför har de olika delarnas befolkning sina

¹⁵ Yli-Jokipii 1999: 171-182

¹⁶ Ylikangas, Heikki, *Metsä suomalaisen mentaliteetin kasvualueista* i: Laaksonen, Pekka, Mettomäki, Sirkka-Liisa, Olkaamme siis suomalaisia, Helsinki 1996, SKS, Kalevalaseuran vuosikirja (76), s. 35-42

¹⁷ 3.445.907 per 5 miljoners befolkning i december 1999 – Virtanen, Leila, *Calling upon retinence* i: Helsinki happens, August-September 2000, s. 35

¹⁸ Kopomaa, Timo, *Kännykkä-yhteiskunnan synty*, Helsinki 2000, Gaudeamus

egna traditioner och deras inställning till livet och typiskt beteende skiljer sig bland dem. Skillnaderna finns även idag och detta grundas också i samhällets bondehistoria. Även om, som i Polen, landets befolkning blev blandad då den östra gränsen flyttades västerut 1945 och folk från öst – från Karelen (11,5% av hela Finlands befolkning) blev transporterad till andra delar i landet. Nästan varje by i de finskspråkiga delarna av landet blev berikad med nya karelska invånare. De olika traditionerna mötes då, men det ledde inte till deras förlust, utan de blev ännu starkare. I kontakt med "det andra" blir man alltid mera medveten om vem man egentligen är – på det viset förstärks identiteten och bevaras.

Skillnaderna mellan öst och väst var verkligen stora. Karelerna var ortodoxer medan västra Finlands befolkning var luthersk. I väst bodde man i många fall i kärnfamiljer i byar medan man i öst bodde i stora familjer, men ensamt, långt ifrån grannar. I väst spelades det musik, i öst sjöngs mest. I väst var man fåordig, sträng och behärskad, medan man i öst var pratsam, öppenhjärtig och man sjöng helst hela dagen. I väst lagades allt mat på spisen och i öst i ugnen. I väst drack man kaffe, i öst te. Livsrytmen i väst var annan än i öst. I väst redan på 1800-talet arbetade man ett visst antal timmar om dagen, men endast söndagen var ledig, medan i öst arbetade man så länge man orkade, men helgen började redan på lördag. Helgdagarna i Karelen var fyllda med kyrkoresa och besök hos släktingar och grannar. Därför var kareler vana att hälsa på varandra, medan i Finlands västra delar var det otänkbart att störa någon utan ett viktigt skäl. När det gällde arbetet i väst kunde man lita på sina grannar, medan i öst kunde man endast räkna på familjemedlemmarnas samarbete. Familjelivet i Karelen hade en helt annan karaktär än i väst. Eftersom man levde i stora familjer barn och ungdomar lärde sig att uppskatta de äldre. Familjen i öst var mera patriarkalisk, men samtidigt hade alla dess medlemmar en viktig roll och sina plikter att uppfylla. De var mer självständiga, så att karelska kvinnor i vissa fall orkade ta hand om hela gården själva¹⁹. Egentligen måste man säga att alla kvinnor i Finland betraktades av männen som likvärdiga arbetskamrater. Därför är det inte underligt att idag det finska samhället ger både män och kvinnor lika chans i livet – Finland är ett land av riktigt likaberättigande.²⁰ När det gäller andra mentala skillnader, i väst skulle man prata lite och säga saker så som de var – rakt. Man kunde inte heller känna sig stött, när man hade hört ett otrevligt

¹⁹ Sallinen-Gimpl, Pirkko, *Karjalaisuus suomalaisuuden osana* i: Korhonen, Teppo, *Mitä on suomalaisuus*, Helsinki 1993, s. 149-159

²⁰ Man får inte glömma att Finland var det första landet i världen att införa den allmänna rösträtten (1906).

omdöme om sig. Detta var dygden för folk i Österbotten, men ovana i Karelen. Där betraktade man sådant beteende som elakt och taktlöst. I väst var pratsamheten en synd som frosseri och fylleri, medan i öst de äldre alltid berättade historier.²¹ I väst skrattade man väldigt lite, och i öst helst så mycket som möjligt²².

Även om det fanns stora skillnader mellan landets olika delars befolkning,²³ alla de olika traditionerna blev godkända som lika finska och nuförtiden berikar de den nationella kulturen. Och alla har de sin källa i bondelivet i olika geografiska i kulturella förhållanden.

Den enda identitetssymbol som är verkligen gemensam för alla finnar är bastun.²⁴ Också den blev bevarad tills idag tack vore samhällets bondehistoria. Förr i tiden fanns det bastu av olika sorter i hela Europa, men i slutet av 1600-talet hade nästan alla försvunnit. Man betraktade bastun i andra länder som en andstötlig plats. Eftersom samma ställe vanligtvis användes av många bidrog den till spridning av olika sjukdomar. I Finland har situationen varit annorlunda – bastu är ett personligt ställe som vanligtvis hör till familjen. I städer finns det också offentliga bastu, men de är en relativt ny uppfinning. Bastun bevarades under många hundra år på landsbygden. Idag finns det nästan 2 miljoner av dem på lite över 5 miljoner av landets befolkning och 99% av finnar badar bastu åtminstone en gång i veckan. Redan i början av 1900-talet de flesta finnarna gick till bastun på lördagkvällen – som början på helgdagen. Idag är det svårt att säga vilken dag som är mest populär som bastudag, men två gånger om året badar alla i stort sätt – på julafton och på midsommarafton – årets största helgdagar.²⁵

Utlännigar har ofta en konstig uppfattning om vad bastu egentligen är – de tror att det är ett orgieställe – för dem är nakenhet alltid förbunden med könslivet. Det är sant att man badar bastu i flesta fall utan kläder på, men endast inom familjen kvinnor och män badar samtidigt. Annars män och kvinnor har separata bastutillfällen. För finnar är bastun ett heligt ställe. Ett finskt ordspråk säger att „I bastun ska ska man vara som i kyrkan”²⁶. Bastun har alltid varit både den fysiska och

²¹ Tack vore denna tradition bevarades folkpoesin så länge där.

²² Sallinen-Gimpl 1993: 149-159.

²³ Här har det nämnts endast de största och mest viktiga skillnader mellan Karelen och Österbotten utan att nämna kulturskillnader som finns bland andra regioner – t.ex. Häme, Savo, Lappland

²⁴ Man kan inte säga att den är gemensam för alla finländare, för finlandssvenskar badar inte bastu lika gärna som de finskspråkiga. I en del finlandssvenska hus är inte bastu byggd.

²⁵ Korhonen, Nina, *The Sauna - a Sacred Place*. Universitas Helsinkiensis 4/1998, s. 4-8.

²⁶ *Saunas täytytty olla ku kirkos. (Saunassa täytytty olla kuin kirkossa)* i: Lautanen & Hakamies, *Sananlaskut*, Vaasa 1978, SKS, s. 392, nr 10775.

andliga renhetens plats. Ett annat ordspråk säger att „Bastun är den fattiges apotek”²⁷ – det finska folket levde utan läkare och bastun hjälpte dem förbli friska. Bastun gav rengörelse också i tabusituationer – till exempel efter barnafödandet, vilket också ägde rum i bastun. De första dagarna av barnets liv förblev modern med det i bastun. Man badade bastu också före en resa eller före bröllop.²⁸ Eftersom barn badade med kvinnor, det att bada tillsammans med männen betydde för en pojke att han blivit mogen. Män ofta tävlar med varandra hur mycket *löyly* – bastuånga – man tål. Seghet – *sisu* – betyder manlighet. Som ett finskt ordspråk säger: „Man står ut med det, även om bastuväggarna blir torra”²⁹.

I Finland är bastun den mest populära viset att tillbringa ledig tid. Den hjälper att koppla av efter en arbetsdag. Den används också som hjälpemedel under viktiga konferanser och förhandlingar. Den är såpass viktig och typisk för Finland att den blivit en riktig etnisk symbol – det finns till och med *Suomen saunaseura – Finska bastuföreningen*³⁰.

Till sist måste man nämna troligtvis det mest viktiga bland de finska identitetens element, som är orsakade av finnarnas bondehistoria – deras kulturell mindrevärdeskänsla. Finnarna som nation har en mycket negativ uppfattning om sin kultur. Detta är ett faktum även idag – det kunde man observera under 1990-talet, då Finlands EU-medlemskap diskuterades. Man kunde höra finnar säga å ena sidan att de är inte tillräckligt europeiska och måste lära sig mycket för att kunna bli betraktade som jämbördiga med de gamla europeiska länderna, å andra sidan att den europeiska integrationen betyder självständighetens förlust. Finnarna ville beröva sig av sina ”icke-civiliserade” drag, bl.a.: bristen på gott uppförande i kontakter både med landsman och utlänningar, för stort allvar och tung humor, svårigheter i kommunikationen med andra människor (som gör det problematiskt att tala offentligt eller småprata), renhårighet, språket som gör det omöjligt att uttrycka sig klokt som i de ”europeiska” språken och samhällets handikapp – stort antal av självmord och mord och fallenhet för alkohol.³¹

Källan till alla dessa komplex ligger i samhällets bondehistoria – särskilt den andra halvan av 1800-talet och början på 1900-talet. På den

²⁷ *Sauna köyhän apteeki*. Ibid. s. 392, nr 10777

²⁸ Man kan läsa om bastun också i *Kalevala*, bland annat runan XVIII, verser 271-332, där Ilmarinen badar bastu före sin utfärd till Pohjola.

²⁹ *Kyllä mies sen kestää kun kuivat saunan seinäkkin* – Lautanen & Hakamies 1978: s. 239, nr 6550; jämför med Leimu, Pekka, *The Sauna as an Instrument of Socialization*, *Ethnologia Scandinavica* 1983, s. 79-83.

³⁰ Korhonen N. 1998: 8; se också www.sauna.fi

³¹ Apo, Satu, *Suomalaisuuden stigmatisoinnin traditio* i: Alasuutari, Pertti & Ruuska, Petri, *Elävänä Euroopassa. Muuttuva suomalainen identiteetti*, Tampere 1998, *Osuushunta vastapaino*, s. 83-128

tiden trodde samhällets högre klasser på sin naturliga överlägsenhet över de oborstade bönderna – finska folket. För dem var det självklart att de finska generna inte var europeiska och på det viset sämre.³² Därför var bönderna aggressiva och berusade sig så ofta de kunde. Och detta orsakade deras efterblivenhet och fattighet. De använde begreppet *suomalainen viinapää* – *det finska bränvinhuudet* – som innebar att finnarna som folk skiljde sig från andra nationer på grund av en mycket stark böjelse för alkohol som är drycken endast för berusning, och vilken orsakar aggressivitet³³. Finnarna kallades också *tappajakansa* – *dräparefolket*. De svenskspråkiga högre klasserna försökte göra sitt bästa för att civilisera så mycket som möjligt de oborstade bönderna³⁴. Det ledde till olika begränsningar i samhällslivet, bl.a. till det totala rusdricksförbudet 1919-1932.

Denna negativa inställning till den egna etniciteten bland finnar håller på att förändras. Folkets egentliga historia bevisar en oerhört potential som måste ha varit i det hela tiden. Det krävs mycket styrka att överleva och forma en rik kultur i sådana stränga geografiska och klimatiska förhållanden. Det var omöjligt för de gångna generationerna att ägna sig åt högkulturen när det gällde att överleva de långa vintrarna. Men idag hela potentialen kan användas och den används – Finland är ett av rikaste länderna i världen, med ett mycket högt antal av högt utbildade. Finska teknologin är känd och uppskattad överallt. Finnarna måste lära sig att uppskatta sin unika kultur på riktigt.

Idag 61% av Finlands befolkning säger sig höra kulturellt till landsbygden, bara 25% till staden, men de antalen håller på att förändras. De flesta finnar bor i städer och en hel del av dagens ungdomar anses inte sig själva som *skogsmänniskor*, inte heller som bönder. De åker forfarande till sommarstugor i skogen och badar bastu minst en gång i veckan, men deras inställning till sig själva och livet håller på att förändras. Precis på samma sätt som överallt i väst förändras den unga generationens uppfattning om arbetet – arbetet är inte längre så viktigt, det möjliggör njutningen av livet, för det ger pengar. Nöje är det som livet handlar om. De unga är herrar över världen med sina mobiltelefoner,

³² Det är inte underligt att den finska genotypen forskas om och om igen. Enligt de senaste forskningarna vet man att 75% av de finska generna är europeiska och 25% kommer från öst. T.ex. Kere, Juha, *Mitä geenit kertovat suomalaisista?* i: Löytönen, Markku & Kolbe, Laura, Suomi. Maa, kansa, kulttuurit, Jyväskylä 1999, Gumerus Kirjapaino Oy, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 753, s. 59

³³ Peltonen, Matti, *Viinapäätä kolerakauhuun. Kirjoituksia sosiaalhistoriasta*. Helsinki 1988, Hanki ja Jää, s. 16, 23-25

³⁴ Peltonen, Matti, *Kerta kiellon päälle. Suomalainen kieltolakimentaliteetti. Vuoden 1733 juopumusasetuksesta kieltolain kumoamiseen 1932*, Hämeenlinna 1997, Hanki ja Jää, s. 31-33

språkkunskaper och övertygelse om att egentligen är världen och människor överallt likadana.

Mentaliteten samt den nationella identiteten förändras, men mycket långsamt. Som den finske historieforskaren Heikki Ylikangas har uttryckt sig: „Skogen är som en gud, som hämnas på avkommlingarna till den tredje och fjärde generationen”³⁵.

BIBLIOGRAFI

- Ammond, Jukka, *Lyhyt oli kesän ihana aika. Näkökulmia suomalaisen tangon melankolisuuteen*, Hiidenkivi 3/98, s. 10-13
- Anderson, Benedict, *Wspólnoty wyobrażone. Rozważania o źródłach i rozprzestrzenianiu się nacjonalizmu*, Kraków 1997, Wydawnictwo Znak (*Imagined Communities. Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*, 1983)
- Apo, Satu, *Agraarinen suomalaisuus – rasite vai resurssi?* i: Laaksonen, Pekka, Mettomäki, Sirkka-Liisa, Olkaamme siis suomalaisia, Helsinki 1996, SKS, Kalevalaseuran vuosikirja (76), s. 176-184
- Apo, Satu, *Suomalaisuuden stigmatisoinnin traditio* i: Alasuutari, Pertti & Ruuska, Petri, *Elävänä Euroopassa. Muuttuva suomalainen identiteetti*, Tampere 1998, Osuushunta vastapaino, s. 83-128
- Burszta, Wojciech J. & Kuligowski, Waldemar, *Dlaczego kościotrup nie wstaje*, Warszawa 1999, Wydawnictwo Sic!
- Hannula, Mika, *Suomi. Suomalaisuus. Olla suomalainen*, Helsinki 1997, Like
- Junkala, Pekka, *Etäisyys suomalaisena kulttuurisena ulottuvuutena – eli miksi Itä ja Länsi-Suomi näyttäytyvät erilaisina* i: Junkala, Pekka & Kiuru, Elina, „Toinen” sivilisaatio. Arkielämä, sivilisaatio ja kansankulttuuri Suomessa noin 1500-2000. Jyväskylä (1998) Jyväskylän yliopisto, etnologian laitos. Tutkimuksia 36, s. 101-107
- Kere, Juha, *Mitä geenit kertovat suomalaisista?* i: Löytönen, Markku & Kolbe, Laura, Suomi. Maa, kansa, kulttuurit, Jyväskylä 1999, Gumerus Kirjapaino Oy, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 753, s. 59
- Klinge, Matti, *Suomi-myytti* i: Löytönen, Markku & Kolbe, Laura, Suomi. Maa, kansa, kulttuurit, Jyväskylä 1999, Gumerus Kirjapaino Oy, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 753, s. 88-97
- Kortteinen, Matti, *Kunnon henttä. Suomalainen palkkatyö kulttuurisena muotona*, Helsinki 1992, Hanki ja jää
- Knuuttila, Seppo & Paasi, Anssi, *Tila, kulttuuri ja mentaliteetti* i: Katajala, Kimmo, Maanaajista maalaisaateisiin. Tulkintoja toisesta historian, antropologian ja maantieteen välimaastossa, Helsinki 1995, SKS, s. 28-93
- Kopomaa, Timo, *Kännykkä-yhteiskunnan synty*, Helsinki 2000, Gaudeamus
- Korhonen, Nina, *The Sauna - a Sacred Place*. Universitas Helsingiensis 4/1998, s. 4-9
- Korhonen, Teppo, *Maaseudun elämäntavan muutos* i: Löytönen, Markku & Kolbe, Laura, Suomi. Maa, kansa, kulttuurit, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 753, Jyväskylä 1999, Gumerus Kirjapaino Oy, s. 136-155
- Lautanen, Kari & Hakamies, Pekka, *Sananlaskut*, Vaasa 1978, SKS
- Leimu, Pekka, *The Sauna as an Instrument of Socialization*, Ethnologia Scandinavica 1983, s. 79-83

³⁵ *Metsä on kuin jumala, joka kostaa lapsille kolmanteen ja neljänteen polveen.* i: Ylikangas 1996: 42.

- Löytönen, Markku, *Ihmiset maisemassa* i: Löytönen, Markku & Kolbe, Laura, Suomi. Maa, kansa, kulttuurit, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 753, Jyväskylä 1999, Gummerus Kirjapaino Oy, s. 55-69
- Peltonen, Matti, *Kerta kiellon päälle. Suomalainen kieltolakimentaliteetti. Vuoden 1733 juopumusasetuksesta kieltolain humoamiseen 1932*, Hämeenlinna 1997, Hanki ja Jää
- Peltonen, Matti, *Viinapäätä kolerakauhuun. Kirjoituksia sosiaalihistoriasta*. Helsinki 1988, Hanki ja Jää
- Raivo, Petri J., *Maisema ja mielikuvat* i: Löytönen, Markku & Kolbe, Laura, Suomi. Maa, kansa, kulttuurit, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 753, Jyväskylä 1999, Gummerus Kirjapaino Oy, s. 70-93
- Sallinen-Gimpl, Pirkko, *Karjalaisuus suomalaisuuden osana* i: Korhonen, Teppo, Mitä on suomalaisuus, Helsinki 1993, s. 135-160
- Sarmela, Matti, *Minkälainen on kulttuurimme tausta?* i: Korhonen, Teppo, Mitä on suomalaisuus, Helsinki 1993, s. 23-32
- Siikala, Anna-Leena, *Suomalainen samanismi – mielikuvien historiaa*, Helsinki 1992, SKS
- Siimes, Mika, *Suomalainen työelämä voi olla selviytymispeliä*, *Hiidenkivi* 2/94, s. 21-23
- Virtanen, Leila, *Calling upon retinence* i: Helsinki happens, August-September 2000, s. 35
- Yli-Jokipii, Pentti, *Paikallisyhteisöjen muutos Suomessa kesäisten tanssilavojen kuvastamana* i: Löytönen, Markku & Kolbe, Laura, Suomi. Maa, kansa, kulttuurit, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 753, Jyväskylä 1999, Gummerus Kirjapaino Oy, s. 235-253
- Ylikangas, Heikki, *Metsä suomalaisen mentaliteetin kasvualustana* i: Laaksonen, Pekka & Mettomäki, Sirkka-Liisa, Olkaamme siis suomalaisia, Helsinki 1996, SKS, Kalevalaseuran vuosikirja (76), s. 35-42